

Belangwekkende uitbreiding van gesegmenteerde informatieverstrekking

Drs. D.H. van Offeren

1 Inleiding

Met de editie 1999 van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (Richtlijnen) zijn de verslaggevingseisen voor gesegmenteerde informatieverstrekking in overeenstemming gebracht met de eisen zoals die in internationaal verband zijn geformuleerd. De Raad voor de Jaarverslaggeving heeft bepaald dat de Richtlijnen van kracht zijn voor verslagjaren die aanvangen op of na 1 januari van het jaar volgend op het jaar van publicatie van de Richtlijnen. Voor de Richtlijnen die zijn gepubliceerd eind 1999 betekent dit dat boekjaren die op of na 1 januari 2000 zijn begonnen aan deze Richtlijnen dienen te voldoen. Voor de ondernemingen die het boekjaar gelijk hebben aan het kalenderjaar houdt dit dus in dat de Richtlijnen van 1999 worden verwerkt in de jaarrapporten over 2000. Voor de gebruikers van jaarrekeningen wordt de invloed van de Richtlijnen 1999 in het voorjaar van 2001 duidelijk. Opstellers en controleurs dienen voor de vastlegging van de gegevens en de controle daarvan voor het boekjaar 2000 zich bewust te zijn van deze nieuwe en vergaande eisen.

De laatste jaren is er in internationaal verband veel discussie geweest omtrent verslaggevingsvraagstukken. Ook gesegmenteerde informatieverstrekking, een *disclosure*- of toelichtingvraagstuk, is in die discussies betrokken. Ondernemingen met internationale betrekkingen zijn al eerder geconfronteerd met de vergaande segmentatievoorschriften. De desbetreffende Amerikaanse richtlijn, *Statement of Financial*

Accounting Standards No. 131: Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information (SFAS131), is reeds van kracht voor boekjaren die na 15 december 1997 zijn begonnen; de segmentatierichtlijn van het International Accounting Standards Committee, *International Accounting Standard No. 14: Reporting Financial Information by Segment* (IAS14, revised 1997), geldt voor het boekjaar dat is begonnen op of na 1 juli 1998.

In deze bijdrage wordt begonnen met het aangeven van het belang van gesegmenteerde informatieverstrekking. Daarna wordt de kern van de voorschriften uiteengezet waarbij de nadruk ligt op de Amerikaanse en de Nederlandse voorschriften. De internationale richtlijn van het International Accounting Standards Committee is verwerkt in de Nederlandse Richtlijnen en behoeft om die reden geen afzonderlijke bespreking. Illustraties van gesegmenteerde informatieverstrekkingen uit jaarrapporten van twee ondernemingen met belangrijke internationale betrekkingen, Philips en Shell, completeren het beeld. Tot slot volgt een korte samenvatting.

2 Het belang van gesegmenteerde informatieverstrekking

Het belang van gesegmenteerde informatieverstrekking komt vooral naar voren bij de moderne gediversifieerde onderneming. Gediversifieerde ondernemingen zijn werkzaam in verschillende bedrijfsactiviteiten en in verschillende delen van de wereld. De risico's en rendementen verschillen, zo is de gedachte, per bedrijfsactiviteit en per geografisch gebied. In de geconsolideerde financiële overzichten worden de financiële gegevens bij elkaar gebracht waardoor gebruikers van jaarrekeningen het zicht op de onderliggende risico's en rendementen wordt ontnomen.

Drs. D.H. van Offeren is universitair docent externe verslaggeving aan de Universiteit van Amsterdam (Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie, afdeling Accountancy en informatie management).

Skousen (1970, p. 294) stelt dat het begin van het denken omtrent gesegmenteerde informatieverstrekking in de VS kan worden gemarkeerd door de hoorzittingen van het *Subcommittee on Antitrust and Monopoly* van de *Senate Committee on the Judiciary*. Deze hoorzittingen vonden plaats in september 1964. Een belangrijke publicatie die hij noemt is het onderzoeksrapport van de National Association of Accountants *External Reporting for Segments of a Business*, gepubliceerd in april 1968.

Het resultaat van deze hoorzittingen en vaktechnische discussies was de publicatie van *Statement of Financial Accounting Standards 14: Financial Reporting for Segments of a Business Enterprise* door de Financial Accounting Standards Board (FASB) in 1976. In hoofdzaak kwam deze regelgeving erop neer dat per bedrijfsactiviteit en per geografisch gebied gegevens dienden te worden verstrekt omtrent de netto-omzet, het bedrijfsresultaat en het totaal van de activa. Daarenboven moesten investeringen en afschrijvingen per bedrijfsactiviteit worden vermeld en diende informatieverstrekking omtrent de belangrijkste afnemers te worden gegeven.

Ook uit het onderzoek in de wetenschappelijke literatuur blijkt het belang van gesegmenteerde informatieverstrekking. Pacter (1993, pp. 131-202) maakt van deze onderzoeksliteratuur een indeling in vier groepen:

- 1 Studies waarin de effecten van gesegmenteerde informatieverstrekking op de beoordeling van het verwachte risico worden onderzocht. Het betreft hier de beoordeling van beleggers van toekomstige winsten, dividenden en vermogenswinsten. Dit is de *'investors' assessments of expected returns'*-literatuur.
- 2 Studies waarin de effecten van gesegmenteerde informatieverstrekking op de variantie- en covariantiestructuur van de opbrengsten worden onderzocht. Het betreft hier de beoordeling van beleggers met betrekking tot de variabiliteit van toekomstige opbrengsten. Dit is de *'investors' assessments of risk'*-literatuur.
- 3 Studies naar de kosten van de gesegmenteerde informatieverstrekking. Dit betreft kosten van het verzamelen van de gegevens, kosten van het gebruik van de gegevens en kosten die samenhangen met de economische gevolgen van de publicatie. Dit is de *'cost of disclosure'*-literatuur.
- 4 Praktische onderzoeken naar de toepassing van gesegmenteerde informatieverstrekking. Dit is de *'surveys of practice'*-literatuur. In deze indeling komt het gebruik van gesegmenteerde informatieverstrekking naar voren.

Het belang van gesegmenteerde informatieverstrekking laat zich kort en bondig formuleren: gebruikers van jaarrekeningen verkrijgen gegevens waarmee zij zich een oordeel kunnen vormen omtrent de samenhang tussen rendementen (*'investors' assessments of expected returns'*) en risico's (*'investors' assessments of risk'*) van de onderneming. Dit oordeel kunnen zij niet baseren op de geconsolideerde gegevens omdat daarbij de gegevens van bedrijfsactiviteiten en geografische gebieden met afwijkende profielen van rendement en risico worden samengevoegd.

Naar de Nederlandse situatie wat betreft het belang van gesegmenteerde informatieverstrekking is empirisch onderzoek gedaan door Bank, Happée en Knoops (1997, p. 523). Als nut wordt door de financiële analisten aangegeven:

- beter inzicht in de prestaties van de onderneming;
- goede basis voor het schatten van risico's en het vormen van verwachtingen omtrent toekomstige prestaties;
- geconsolideerde jaarrekening biedt onvoldoende informatie en
- hulpmiddel bij het nemen van economische beslissingen.

In dit overzicht is het belang van gesegmenteerde informatieverstrekking gerangschikt in dalende volgorde. De financiële analisten geven aan dat zij een indeling naar risico's en rendementen van de verschillende activiteiten en gebieden het zinnigst achten. De organisatorische indeling volgt daarop. Blijkbaar stellen de financiële analisten de benadering van het IASC en van de Raad voor de Jaarverslaggeving, die immers uitgaat van de indeling naar het *rendement- en risicoprofiel*, meer op prijs dan de aansluiting op de interne organisatie zoals de FASB die voorschrijft. Managers onderschrijven dit nut, zij het met een klein verschil in de volgorde. Zij wisselen de tweede en derde reden om.

Het belang van gesegmenteerde informatieverstrekking is hiermee aangegeven. Hierna wordt de vraag behandeld op welke wijze regelgevende instellingen op het gebied van de externe verslaggeving met het segmentatievraagstuk zijn omgegaan.

3 Ontwikkelingen in de Verenigde Staten en in Nederland

Nadat de FASB in 1976 zijn segmentatierichtlijn *Statement of Financial Accounting Standards No. 14: Financial Reporting for Segments of a Business Enterprise* (SFAS14) had gepubliceerd,

verschenen er ook in andere landen en bij het International Accounting Standards Committee (IASC) vergelijkbare, doch minder vergaande richtlijnen. Na een kleine twintig jaar dienst te hebben gedaan, gingen er meer en meer stemmen op dat de gesegmenteerde informatieverstrekkingen dienden te worden uitgebreid. Hierna wordt aandacht geschonken aan de Amerikaanse en aan de Nederlandse ontwikkelingen. De Nederlandse ontwikkelingen volgen die van het IASC. Daarom wordt geen afzonderlijke beschouwing gewijd aan de IASC-richtlijn.

3.1 Verenigde Staten

Financial Accounting Standards Board

Financiële analisten vonden de gesegmenteerde informatieverstrekking van SFAS14 nuttig, doch ontoereikend (FASB, 1997, alinea 45). De wensen van de financiële analisten waren een verdere opsplitsing van de gegevens en meer informatie over ieder segment. In reactie daarop is in 1997 SFAS131 gepubliceerd. Het uitgangspunt van SFAS131 is dat de gepubliceerde gesegmenteerde informatieverstrekking in overeenstemming moet zijn met de gesegmenteerde informatieverstrekking zoals die intern wordt gebruikt. Dit uitgangspunt, waarbij de externe verslaggeving is gekoppeld aan de interne verslaggeving, staat bekend als de *management approach*. Een alternatieve indeling van de segmenten is die naar de verschillen in rendementen en risico's in de te onderscheiden delen van de onderneming.

In de beschouwing van de FASB nemen de begrippen *operating segment* en *chief operating decision maker* centrale plaatsen in. Omdat deze begrippen een specifieke betekenis van de FASB hebben gekregen, wordt de betekenis uit SFAS131 aangehaald en worden deze termen hierna onvertaald gelaten.

De definitie van een *operating segment* is *a component of an enterprise (a) that engages in business activities from which it may earn revenues and incur expenses, including intersegment revenues and expenses; (b) whose operating results are regularly reviewed by the enterprise's chief operating decision maker to make decisions about resources to be allocated to the segment and assess its performance; and (c) for which discrete financial information is available.* (FASB, 1997, alinea 10).

Een *operating segment* kan dus een indeling naar bedrijfsactiviteit, een geografisch gebied of elk ander criterium (zoals juridische eenheid, afnemertype) zijn dat aan de definitie voldoet. Ook de term *chief operating decision maker* is

door de FASB voorzien van een bijzondere betekenis (FASB, 1997, alinea 12). De FASB stelt dat het een functie betreft. Deze functie houdt in dat middelen aan de *operating segments* worden toegerekend en dat de prestaties ervan worden beoordeeld. De functie kan worden uitgeoefend door een bepaalde bestuurder maar kan ook toekomen aan een groep bestuurders.

De FASB stelt (FASB, 1997, alinea's 13-15) dat de indeling van de segmenten volgt uit de interne structuur van de onderneming. Bij een matrixstructuur, dus een structuur van de interne rapportage waarbij de verslaggeving naar twee gezichtspunten tegelijk is ingericht, geldt dat de indeling naar goederen en diensten in de externe verslaggeving dient te worden gesegmenteerd. (FASB, 1997, alinea 15). De segmentenindeling dient te worden toegelicht (FASB, 1997, alinea 26).

In ieder geval dienen het resultaat en de totaal geïnvesteerde activa per segment te worden aangegeven (FASB, 1997, alinea 27). Hierbij is niet aangegeven welk resultaat (bedrijfsresultaat, nettoresultaat) dient te worden gesegmenteerd. Daarenboven dienen de volgende tien gegevens te worden vermeld in de toelichting voorzover die elementen door de *chief operating decision maker* worden beoordeeld:

- 1 netto-omzet;
  - 2 netto-omzet uit transacties met andere segmenten van dezelfde onderneming;
  - 3 rentebaten;
  - 4 rentelasten;
  - 5 afschrijvingen;
  - 6 bijzondere baten en lasten;
  - 7 aandeel in het resultaat van deelnemingen die worden gewaardeerd volgens nettovermogenswaarde;
  - 8 belastingen;
  - 9 buitengewone baten en lasten;
  - 10 significante kosten die geen uitgaven zijn, met uitzondering van afschrijvingskosten.
- (FASB, 1997, alinea 27)

Overige informatie dient te worden verstrekt indien de *chief operating decision maker* deze informatie betreft in zijn beoordeling van de *operating segments*.

Het principiële nadeel van de *management approach* is dat het niet vaststaat dat managementinformatie relevant is voor gebruikers van jaarrekeningen. Relevantie van informatie wordt immers primair bepaald door het gebruik ervan. Het management gebruikt de ondernemingsinformatie voor de beheersing en de besturing van ondernemingsprocessen. Voor gebruikers van

jaarrekeningen is vooral de beleggingsbeslissing van belang. Algemeen (bijvoorbeeld Scott, 1997, pp. 37-61) wordt aangenomen dat zij daarom behoefte hebben aan informatie op basis waarvan zij zich een oordeel kunnen vormen omtrent de verwachte toekomstige rendementen en de daarbij behorende risico's. De *management approach* kan dus een beperking van de relevantie van de informatieverstrekking betekenen.

Een praktisch bezwaar is dat gebruikers geen zekerheid hebben over de grondslag van de segmentatie (naar bedrijfsactiviteit, geografisch gebied, of enige andere grondslag die intern wordt gebruikt), respectievelijk dat zij geen zekerheid hebben omtrent de onpartijdigheid en volledigheid van de informatieverstrekking. Onpartijdigheid en volledigheid zijn kenmerken van betrouwbaarheid van de informatieverstrekking.

Het voordeel van aansluiting bij het stelsel van interne informatieverschaffing is dat gebruikers op grond van dezelfde gegevens als het management hun oordeel kunnen vormen. Gesteld kan dan worden dat weliswaar het beslissingsmodel tussen beide groeperingen verschilt, maar dat zij uitgaan van dezelfde basisgegevens. Een ander voordeel van het aansluiten van de externe berichtgeving op de interne, is het kostenvoordeel.

De relevantie van de gegevensverstrekking wordt mogelijk beperkt door het principiële bezwaar; het praktische bezwaar beperkt vooral de betrouwbaarheid ervan. Ook de vergelijkbaarheid met de verslaggeving van andere ondernemingen, die immers alle een eigen stelsel van interne rapportage zullen hebben, wordt door de *management approach* belemmerd. Al met al drie belangrijke kritiekpunten.

3.2 Nederland

Wet en jurisprudentie van de ondernemingskamer

De Nederlandse wettelijke bepalingen voor gesegmenteerde informatieverstrekking zijn opgenomen in artikel BW2:380, de leden 1 en 2. Daarin is geregeld dat in de toelichting de netto-omzet gesegmenteerd dient te worden naar bedrijfsactiviteit en naar geografisch gebied. Deze informatie dient met behulp van cijfers te worden verstrekt. De minister van Economische Zaken is bevoegd ontheffing te verlenen van deze verplichting. Indien gegronde vrees bestaat dat door de vermelding ernstig nadeel kan ontstaan kan de minister die ontheffing verlenen voor ten hoogste vijf jaar.

In de toelichting moet worden vermeld dat de ontheffing is aangevraagd of verleend. De ontheffingsregeling is verwoord in het derde lid van dat artikel.

Voor verzekeringsmaatschappijen geldt artikel BW2:441 als segmentatieartikel. Gesegmenteerde informatie dient te worden verschaft omtrent de geboekte en verdiende premies, de schaden, de bedrijfskosten en de som van de herverzekeringsschaden en -lasten, zowel naar bedrijfsactiviteit (schade-, leven-, herverzekering) als naar geografisch gebied waar de verzekeringsovereenkomsten zijn afgesloten.

De algemene Nederlandse wettelijke bepalingen zijn uiterst beperkt. Aanpassing van de algemene bepalingen aan de vereisten die voor verzekeringsmaatschappijen gelden, zou een groot deel van die beperkingen opheffen.

De ondernemingskamer heeft vijf arresten gewezen waarin onder meer het segmentatievraagstuk aan de orde is gekomen. Hier volgt een bespreking van de essentie van deze zaken, voorzover het de gesegmenteerde informatieverstrekking betreft. De zaken zelf zijn gedocumenteerd in Beckman en Volgenant.

In twee zaken (HAL (Ultramarco) 1977 en Gero 1977) werd geëist dat de gesegmenteerde informatieverschaffing gedetailleerder dan reeds was gebeurd, diende plaats te vinden. In beide gevallen werd de eis afgewezen.

In de zaak Coöperatieve Tuinbouwveiling Kampen-Zwolle-IJsselmeerpolders (KZIJ) 1987 werd de eis het bedrijfsresultaat te segmenteren afgewezen.

De ondernemingskamer kwam in deze drie zaken tot de conclusie dat er wettelijk geen grondslag was meer te vorderen dan waaraan was voldaan.

In de zaak HAL (Ultramarco) 1977 stond ook nog ter discussie of verwijzing in de toelichting naar specificatie van de segmenten in het jaarverslag (in de betekenis van directieverslag) voldoende was. De ondernemingskamer concludeerde dat gegevens die volgens de wet in de toelichting dienen te worden gepresenteerd, daar ook daadwerkelijk dienen te worden gepresenteerd. Verwijzing in de toelichting naar andere delen van het jaarrapport voldoet niet aan deze eis.

In de zaak De Schelde 1984 werd een afwijking geconstateerd tussen de indeling van de segmenten in het jaarverslag (directieverslag) en in de toelichting. De ondernemingskamer meent dat er gewoonlijk overeenstemming bestaat in de segmentenindeling van beide delen van het jaarrap-

port. Eventuele afwijkingen dienen te worden gemotiveerd.

In de zaak Zuivelcoöperatie Coberco (Heino Krause) 1990 werd in de toelichting gesteld dat de omzet in overwegende mate betrekking heeft op Nederland. Aangezien de wet spreekt over 'met behulp van cijfers' bepaalt de ondernemingskamer dat de omzetsplitsing ten minste in percentages dient te geschieden.

Uit deze korte schets van de jurisprudentie van de ondernemingskamer blijkt mijns inziens duidelijk dat in de besproken casussen de ondernemingskamer toetst of is voldaan aan de formele vereisten die aan de jaarverslaggeving worden gesteld.

Richtlijnen van de Raad voor de jaarverslaggeving

De Raad voor de Jaarverslaggeving beschouwt het tot zijn taak inhoud te geven aan de normen voor de verslaggeving die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd. De Raad voor de Jaarverslaggeving beoogt richting te geven aan de jaarverslaggeving in Nederland door het opstellen en publiceren van Richtlijnen. Daartoe neemt de Raad voor de Jaarverslaggeving de richtlijnen van het IASC over. Overname blijft uiteraard achterwege indien de IASC-richtlijn niet voldoet aan de hierboven genoemde normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd. In het kader van gesegmenteerde informatieverstrekking is de IASC-richtlijn overgenomen.

In de bundel Richtlijnen (1999) wordt op twee plaatsen ingegaan op gesegmenteerde informatieverstrekking. Het onderscheid wordt bepaald door het al dan niet beursgenoteerd zijn van de aandelen of obligaties van de rechtspersoon.

De regeling voor rechtspersonen waarvan geen aandelen of obligaties zijn opgenomen in de prijs-courant van een Nederlandse of buitenlandse beurs respectievelijk rechtspersonen die een introductie van hun effecten op een dergelijke beurs niet voorbereiden, dient te voldoen aan de Richtlijn 270.6: netto-omzet en detaillering van de netto-omzet en het bedrijfsresultaat.

De regeling van de gesegmenteerde informatieverstrekking van ondernemingen waarvan de aandelen of obligaties zijn opgenomen in de prijs-courant van een Nederlandse of buitenlandse beurs of van rechtspersonen die bezig zijn met een introductie van hun effecten op een dergelijke beurs is opgenomen in Richtlijn 350: Gesegmenteerde informatie (november 1999). Deze regeling is in 1998 aangepast aan de herziene versie van

International Accounting Standard 14 Segment Reporting (revised 1997).

Hierna wordt ingegaan op de eisen van Richtlijn 350 omdat opstellers, controleurs en gebruikers van jaarrekeningen in Nederland vooral met deze vorm van gesegmenteerde informatieverstrekking zullen worden geconfronteerd.

De Raad voor de Jaarverslaggeving¹ maakt onderscheid tussen de primaire en secundaire segmentatiegrondslag, waarbij geldt dat voor de primaire segmentatiegrondslag aanzienlijk meer gegevens dienen te worden verstrekt dan voor de secundaire.

Afhankelijk van factoren die van dominante invloed zijn op het *rendement- en risicoprofiel* van de onderneming, is segmentatie op basis van bedrijfsactiviteiten of op basis van geografische gebieden aan te merken als primaire segmentatiebasis (Richtlijn 350.502, stellige uitspraak).

Uitgangspunt voor het bepalen van de primaire segmentatiebasis zijn de interne organisatie en de bestuurlijke structuur van de onderneming en het systeem van interne rapportage (Richtlijn 350.503, stellige uitspraak).

Indien sprake is van sterke beïnvloeding van het *rendement- en risicoprofiel* door zowel bedrijfsactiviteiten als door geografische spreiding, blijkend uit een bestuurlijke structuur en een interne financiële rapportage aan het bestuur in een matrixvorm, dan dienen de bedrijfssegmenten te worden aangemerkt als primaire segmentatiebasis en de geografische segmenten als secundaire segmentatiebasis (Richtlijn 350.504, stellige uitspraak).

Indien de interne organisatie en bestuurlijke structuur van de onderneming en het systeem van interne rapportage aan het bestuur noch zijn gebaseerd op de bedrijfsactiviteiten, noch op de geografische gebieden, dan dient het bestuur van de onderneming vast te stellen of de bedrijfsactiviteiten of de geografische gebieden van grotere invloed zijn op het *rendement- en risicoprofiel* van de onderneming. Deze vaststelling bepaalt de primaire en secundaire segmentatiebasis (Richtlijn 350.505, stellige uitspraak).

De Raad voor de Jaarverslaggeving gaat dus uit van de invloed van de segmentatiegrondslag op het *rendement- en risicoprofiel*. Bij een doelmatig geleide onderneming zal aansluiting bij het systeem van interne rapportage mogelijk blijken. Toch is het voorstelbaar dat deze aansluiting niet in overeenstemming is met het *rendement- en risicoprofiel*. In dat geval dient het ondernemingsbestuur

de primaire segmentatiegrondslag in overeenstemming te brengen met het *rendement- en risicoprofiel*. Knoops en Dijkema (1996, p. 38) duiden een dergelijke grondslag voor de indeling van de segmenten als de *management approach with safety net* aan. Aangezien het rendement- en risicoprofiel uiteindelijk van doorslaggevende invloed is, is deze benadering te beschouwen als toepassing van de *rendement- en risicoprofiel*-benadering.

Een segment dient afzonderlijk te worden gerapporteerd indien de omzet 10% of meer bedraagt van de totale omzet, als het resultaat 10% of meer bedraagt van het totale resultaat (met correcties voor positieve en negatieve resultaten) of de activa van een segment 10% of meer bedraagt van het totaal van de activa. Indien de te onderscheiden segmenten in essentie gelijksoortig zijn, mogen zij voor de externe verslaggeving worden samengevoegd (Richtlijn 350.509).

Voor de primaire segmentatiegrondslag dienen de volgende gegevens te worden vermeld:

- 1 de opbrengsten, met een onderscheiding naar de netto-omzet en de opbrengsten uit transacties met andere segmenten;
  - 2 het resultaat;
  - 3 de totale boekwaarde van de activa;
  - 4 het totaal van de verplichtingen;
  - 5 het totaal van de in de verslagperiode gedane investeringen in immateriële en materiële vaste activa;
  - 6 het totaal van de afschrijvingskosten;
  - 7 het totaal aandeel in de winsten en verliezen van deelnemingen, joint ventures, of andere participaties die volgens de vermogensmutatiemethode worden gewaardeerd indien de activiteiten van deze vennootschappen nagenoeg volledig aan één segment kunnen worden toegerekend.
- (Richtlijn 350.703, stellige uitspraak)

De Raad voor de Jaarverslaggeving beveelt aan in de toelichting op te nemen:

- 1 het totaal bedrag van significante kosten, anders dan afschrijvingen, die niet tot uitgaven hebben geleid; en
- 2 een beschrijving van die opbrengsten en kosten die door hun aard of omvang van bijzondere invloed zijn geweest op de resultaten van het segment en waarvan vermelding relevant is voor een goed begrip van de resultaten van de diverse segmenten.

(Richtlijn 350.704, aanbeveling)

Indien de segmentatiegrondslag naar *bedrijfssegmenten* de *secundaire* grondslag is, dienen per bedrijfssegment (waarvan de omzet en de activa

ten minste 10% van de totale netto-omzet, respectievelijk het totaal van de activa zijn) te worden verstrekt:

- 1 de netto-omzet;
- 2 de totale boekwaarde van de activa en
- 3 het totaal van de in de verslagperiode gedane investeringen in immateriële en materiële vaste activa.

(Richtlijn 350.708, stellige uitspraak)

Indien de segmentatiegrondslag naar de *geografische gebieden* de *secundaire* is, dienen per geografisch segment de volgende gegevens te worden verstrekt:

- 1 netto-omzet (op basis van de locatie van de afnemers) voor ieder geografisch segment waarvan de netto-omzet 10% of meer bedraagt van de totale netto-omzet;
- 2 de totale boekwaarde van de activa (op basis van de locatie van de activa) en
- 3 het totaal van de in de verslagperiode gedane investeringen in immateriële en materiële vaste activa voor ieder geografisch segment waarvan de activa 10% of meer bedragen van de activa en het totaal van de in de verslagperiode gedane investeringen (op basis van de locatie van de activa).

(Richtlijn 350.707, stellige uitspraak)

Hierbij wordt opgemerkt dat bij secundaire grondslagen dus geen resultaatsegmentatie behoeft te worden gegeven.

3.3 Samenvatting

Uit deze paragraaf blijkt dat de voorschriften met betrekking tot de gesegmenteerde informatieverstrekking, zowel in de VS als in de Nederlandse regelgeving van de Raad voor de Jaarverslaggeving, recentelijk een belangrijke uitbreiding hebben ondergaan.

Voor het midden van de jaren zeventig was er geen regelgeving op dit gebied. Daarna volgde de eis tot het verstrekken van drie kerncijfers (omzet, bedrijfsresultaat en activa) per bedrijfstak en per geografisch gebied. Sinds 1997 dient er uitgebreide gesegmenteerde informatieverstrekking plaats te vinden.

De benadering van de Raad voor de Jaarverslaggeving is enigszins afwijkend van die de FASB. De segmentenindeling van de Raad voor de Jaarverslaggeving is gebaseerd op het *rendement- en risicoprofiel*, of volgens Knoops en Dijkema (1996, p. 38) de *management approach with safety net*, terwijl de FASB-benadering berust op de

Tabel 1: Aantal onderscheiden bedrijfstakken en geografische gebieden van de netto-omzet bij 118 Nederlandse ter beurze genoteerde ondernemingen

Segmentatie naar bedrijfsactiviteit				Segmentatie naar geografisch gebied			
Aantal activiteiten	Aantal ondernemingen			Aantal gebieden	Aantal ondernemingen		
	1996	1997	1998		1996	1997	1998
1	6			1	2	2	1
2	11	16	17	2	20	23	16
3	17	15	26	3	27	26	27
4	22	13	18	4	14	16	16
5	10	11	9	5	13	11	14
6	2	6	4	6	14	12	15
7	3		2	7	7	8	6
8	1			8	1	2	2
				9			1
				10			
				11			1
				12	2	1	1
				13	1	2	1
Geen activiteiten-segmentatie	46	57	42	Geen geografische segmentatie	17	15	17

management approach. Indien de interne beheersing is ingericht op basis van het rendements- en risicoprofiel van de verschillende bedrijfsonderdelen zal de indeling van de Raad voor de Jaarverslaggeving samenvallen met die van de FASB. Hoewel gelijkheid van indeling op voorhand niet vaststaat, mag worden verwacht dat een doelmatige structuur van de interne beheersing gewoonlijk zal aansluiten bij verschillen in rendementen en risico's die zijn verbonden aan de verschillende ondernemingsactiviteiten en gebieden waar de activiteiten worden verricht respectievelijk waar de producten worden afgezet. Een opvallend punt hierbij is dat de Raad voor de Jaarverslaggeving gesegmenteerde informatieverstrekking naar twee grondslagen eist; de FASB volstaat met één grondslag.

Hierboven is kritiek geuit op de *management approach*. Ervan uitgaande dat gebruikers van jaarrekeninginformatie een afweging van rendementen en risico's maken, meen ik dat de principiële indeling van de segmenten het rendement- en risicoprofiel van de segmenten dient te volgen. Derhalve preferer ik de indeling van de Raad voor de Jaarverslaggeving boven die van de FASB.

In Nederland zijn de wettelijke bepalingen beperkt. Uitgezonderd verzekeringsmaatschappijen³ dient alleen de netto-omzet naar bedrijfsactiviteit en naar geografisch gebied te worden gesegmenteerd. De ondernemingskamer heeft in vijf

zaken uitspraken over gesegmenteerde informatieverstrekking gedaan. Het blijkt dat de ondernemingskamer de formele eisen toetst.

4 De praktijk

4.1 Algemeen

De verslaggevingspraktijk van gesegmenteerde informatieverstrekking is sterk wisselend. Om hiervan een indruk te verkrijgen is een overzicht gemaakt van de gesegmenteerde informatieverstrekkingen zoals die is aangetroffen in 118 Nederlandse jaarrapporten in de jaren 1996, 1997 en 1998. De selectie van de ondernemingen is gebaseerd op de niet-financiële instellingen waarvan de aandelen in 1996 op de Amsterdamse Effectenbeurs werden verhandeld. Tabel 1 geeft de cijfers.

Uit de tabel blijkt duidelijk dat:

- het aantal onderscheiden segmenten naar bedrijfsactiviteit uiteen loopt van nul tot acht;
- het aantal onderscheiden segmenten naar geografisch gebied uiteen loopt van nul tot dertien;
- het aantal onderscheiden geografische gebieden groter is dan het aantal onderscheiden bedrijfsactiviteiten;
- het aantal van drie segmenten het meest voorkomt;
- een groot aantal ondernemingen geen geseg-

Tabel 2: Netto-omzet Akzo Nobel gesegmenteerd naar herkomst en bestemming (bedragen in EUR mln)

<i>Regio</i>	<i>Herkomst</i>	<i>Bestemming</i>	<i>Verhouding tussen Herkomst en Bestemming %</i>
Nederland	2.583	862	300
Duitsland	1.944	1.436	135
Zweden	1.003	524	191
Verenigd Koninkrijk	1.406	1.164	121
overige Europese landen	2.814	4.327	65
USA en Canada	3.162	3.382	94
Latijns-Amerika	566	841	67
Azië	687	1.223	56
overige regio's	267	673	40
<i>Bron: jaarrapport Akzo Nobel 1999, p. 90</i>			

menteerde gegevens verstrekt.

Met name de laatste constatering, het ongemotiveerd ontbreken van gesegmenteerde informatie-verstrekkingen, is mijns inziens in de meeste gevallen te beschouwen als een tekortkoming in de jaarverslaggeving. Het is immers moeilijk voorstelbaar dat in 1998 42 van de 118 (dat is 36%) van de onderzochte beursgenoteerde ondernemingen in één bedrijfstak werkzaam is, respectievelijk 17 van de 118 (14%) in één geografisch gebied, en dat daarom segmentatie van de netto-omzet achterwege blijft⁴. De meeste ondernemingen geven niet aan of de geografisch gesegmenteerde netto-omzet bestaat uit de geografische gebieden waar de levering (bestemmingsgebied) of waar de productie (herkomstgebied) heeft plaatsgevonden. Het jaarrapport van Akzo Nobel (1999, p. 90) is een voorbeeld waarin de netto-omzet duidelijk wordt gesegmenteerd naar bestemming en naar herkomst. Deze onderneming presenteert de cijfers in de vijfjaarsoverzichten van de gegevens per regio en niet, zoals wellicht zou worden verwacht, in de toelichting bij de netto-omzet. Akzo Nobel behoort tot de Nederlandse ondernemingen die al jaren achtereenvolgend uitgebreid gesegmenteerde informatie verstrekt. Veranderingen in de regelgeving hebben hierop geen invloed.

Uit deze verhoudingen blijkt dat het productierisico per saldo ligt in Nederland en Zweden en dat het afzetrisico per saldo ligt in de overige regio's en in Azië (zie tabel 2). Verder blijkt uit dit overzicht dat Akzo Nobel vier landen en vijf geografische gebieden onderscheidt. Het zal geen betoog behoeven dat voor elke onderneming⁵, afhankelijk van zijn markten, een eigen indeling doelmatig is. Een overeenkomstige opmerking over de ondernemings specifieke indeling kan worden gemaakt over indeling naar bedrijfsactiviteiten.

4.2 Nederlandse jaarrapporten met internationale allure

Philips en Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij (hierna: Shell) behoren tot de ondernemingen die in hun jaarverslaggeving aandacht besteden aan de internationale (en dan vooral de Amerikaanse) ontwikkelingen. Om deze reden zijn de jaarrapporten 1999 van deze ondernemingen geselecteerd als praktijkillustratie.

Philips publiceert het jaarrapport 1999 in twee delen: het Bestuursverslag en de Jaarrekening. Hierna wordt het onderdeel Jaarrekening onderzocht op het verstrekken van gesegmenteerde informatie.

In negen pagina's (pp. 55-63) wordt informatie betreffende productsectoren en geografische gebieden verstrekt. Uitdrukkelijk stelt Philips dat de financiële rapportage per sector in 1998 is herzien om te voldoen aan de eisen van SFAS131. De activiteiten van Philips worden in zeven productsectoren gegroepeerd en afzonderlijk verantwoord. De onderscheiden productsectoren zijn:

- 1 Verlichting;
- 2 Consumentenproducten;
- 3 Componenten;
- 4 Halfgeleiders;
- 5 Professioneel;
- 6 Origin en
- 7 Diversen.

In verschillende overzichten komt bovendien nog de categorie 'Niet toegerekend' voor. Dit zijn de algemene beheerskosten van het hoofdkantoor en de landenorganisaties.

Voor de geografisch gesegmenteerde informatie-verstrekking worden twee indelingen gebruikt,

afhankelijk of het de herkomst of de bestemming van de productie betreft. De indeling van de herkomst noemt Philips de indeling naar belangrijke landen; de bestemming is een indeling naar geografische gebieden.

Indeling bij de herkomst (belangrijke landen)

- 1 Nederland;
- 2 Verenigde Staten;
- 3 Duitsland;
- 4 Frankrijk;
- 5 Verenigd Koninkrijk;
- 6 China (inclusief Hongkong) en
- 7 Overige landen.

Indeling bij de bestemming (geografische gebieden)

- 1 Nederland;
  - 2 Europa exclusief Nederland;
  - 3 Verenigde Staten en Canada;
  - 4 Latijns-Amerika;
  - 5 Afrika;
  - 6 Azië en
  - 7 Australië en Nieuw-Zeeland.
- (met een correctieregel voor interregioverkopen)

Na de introductie van de productsectoren stelt Philips dat haar sectoren worden beoordeeld op basis van diverse prestatie-indicatoren. Een van de door Philips gebruikte prestatie-indicatoren is Ebitda, het resultaat vóór aftrek van rentelasten, winstbelasting, en afschrijvingskosten uit geconsolideerde deelnemingen. Philips waarschuwt hierbij nog dat Ebitda géén standaardindicator is onder de Amerikaanse jaarrekeningvoorschriften en dat andere ondernemingen deze indicator mogelijk afwijkend definiëren. Daarom dient Ebitda te worden gezien als een aanvullende indicator en niet als een indicator die komt in plaats van traditionele indicatoren zoals winst, bedrijfsresultaat en kasstroom. In de jaarrekening (1999, p. 55) stelt Philips dat rentebaten en -lasten, belastingen op de winst of ongebruikelijke posten niet aan sectoren worden toegerekend. Door toepassing van de *management approach* blijft toerekening derhalve ook in de externe verslaggeving achterwege.

Vervolgens wordt kort aangegeven welke producten in de desbetreffende productsector worden vervaardigd en welke divisies tot de productsector worden gerekend. Daarna volgen de gesegmenteerde gegevens van het boekjaar en, naar Amerikaanse voorschriften, twee jaar vergelijkende cijfers.

De gesegmenteerde gegevens zijn hierna weergegeven.

Segmentatie naar productsector en naar geografische gebieden, herkomst:

- omzet aan derden;
- nominale omzetgroei;
- vergelijkbare omzetgroei;
- aantal werknemers⁶;
- totale activa;
- nettobedrijfskapitaal;
- (im)materiële vaste activa;
- investeringen in onroerend goed, machines en inventaris;
- afschrijvingen.

Segmentatie naar productsector en naar geografische gebieden, bestemming:

- sector verkopen;
- Ebitda;
- bedrijfsresultaat;
- bedrijfsresultaat in % van sector verkopen;
- bedrijfsresultaat (exclusief herstructureringen).

Vastgesteld wordt dat Philips met deze uitgebreide verstrekking van gesegmenteerde gegevens ver uitstijgt boven de in Nederland wettelijk vereiste informatieverstrekking en ook gesegmenteerde informatie verstrekt die noch door de Richtlijn in Nederland, noch door de Amerikaanse richtlijn wordt geëist. Ondanks deze omvangrijke informatieverstrekking blijken er in de toelichting posten te ontbreken die of volgens de Richtlijn of volgens de Amerikaanse richtlijn zouden moeten worden vermeld. In tabel 3 is hiervan een tabellarische samenvatting gegeven. Het niet-publiceren van deze vereisten zou het gevolg kunnen zijn van toepassing van de *management approach*.

De aansluiting tussen de gesegmenteerde cijfers in de toelichting en het jaarverslag (directieverslag) is, met uitzondering van de investeringen per geografisch gebied, eenvoudig te maken. In het jaarverslag (directieverslag) zijn de investeringen gepresenteerd naar zes werelddelen, terwijl in de toelichting dezelfde cijfers zijn ingedeeld naar *inputzijde*, dus naar belangrijke landen. Het is dan niet goed te begrijpen waarom de brutoinvesteringen in de Verenigde Staten in 1999 lager zijn dan in geheel Noord-Amerika (zie bestuursverslag, 1999, p. 64 en jaarrekening p. 63). Afgezien hiervan maakt de combinatie van de informatieverstrekking in het jaarverslag (directieverslag) een nadere onderverdeling van de relatief grote post 'overige landen' (36,5%) bij de brutoinvesteringen in de toelichting mogelijk.

Shell stelt (1999, p. 36) dat de financiële overzichten op alle wezenlijke punten in overeenstemming zijn met algemeen aanvaarde grondslagen van

financiële verslaggeving in Nederland en de Verenigde Staten. Hierna wordt ervan uitgegaan dat de algemeen aanvaarde grondslagen van financiële verslaggeving in Nederland bestaan uit wet, jurisprudentie en Richtlijnen en dat de Amerikaanse grondslagen bestaan uit de richtlijnen van de FASB.

De gesegmenteerde informatieverstrekking is aangetroffen in de toelichting onder aanduiding Gegevens per geografisch gebied en per bedrijfssegment (pp. 48-49) en op verspreide plaatsen in het jaarrapport. Zoals in de Verenigde Staten gebruikelijk is, zijn de jaarcijfers voorzien van twee jaar vergelijkende cijfers.

Shell onderscheidt vijf bedrijfssegmenten:

- 1 Exploratie en Productie;
- 2 Downstream Gas en Elektriciteit;
- 3 Olieproducten;
- 4 Chemie en
- 5 Corporate en overige.

De informatieverstrekking naar bedrijfssegmenten bestaat uit zestien elementen:

- 1 verkopen aan derden;
- 2 verkopen tussen segmenten onderling;
- 3 netto-omzet;
- 4 bedrijfsresultaat Groepsmaatschappijen;
- 5 Groepsaandeel in het bedrijfsresultaat van verbonden maatschappijen;
- 6 rentebaten en andere opbrengsten;
- 7 rentelasten;
- 8 valutakoerswinsten/(-verliezen);
- 9 belastingen;
- 10 aandeel van derden in het resultaat van geconsolideerde maatschappijen;
- 11 nettoresultaat;
- 12 totaal van de activa per 31 december;
- 13 investeringen in verbonden maatschappijen per 31 december;
- 14 investeringen en nieuwe investeringen in verbonden maatschappijen per 31 december;
- 15 waardeverminderingen en
- 16 overige afschrijvingen.

De indeling van de geografische gebieden bestaat uit:

- 1 Europa;
- 2 rest oostelijk halfrond;
- 3 Verenigde Staten en
- 4 rest westelijk halfrond.

Per geografisch gebied worden in dit deel van de toelichting twee posten, de netto-omzet en de vaste activa, gesegmenteerd.

Verspreid door de toelichting is nog gesegmen-

teerde informatie aangetroffen over:

- het Groepsaandeel in het nettoresultaat van verbonden maatschappijen gesegmenteerd naar bedrijfssector (p. 40);
- het gemiddeld personeelsaantal en het personeelsaantal per 31 december gesegmenteerd naar bedrijfssector (p. 45);
- pensioenregelingen en andere tegemoettredingen na uittreding gesegmenteerd naar V.S. en rest (p. 46-47);
- geografische segmentatie van gemaakte kosten voor de verwerving van olie- en gasconcessies en voor exploratie- en ontwikkelingsactiviteiten (p. 50);
- geografische segmentatie van exploitatieresultaten van Groepsmaatschappijen behaald met exploratie- en productieactiviteiten (p. 50).

De gesegmenteerde informatieverstrekking naar bedrijfssegmenten is aanzienlijk uitgebreider dan die naar geografische gebieden. Blijkbaar is dit een gevolg van toepassing van de *management approach*.

Ook Shell verschaft gesegmenteerde informatie die noch door de Richtlijn in Nederland, noch door de Amerikaanse richtlijn worden geëist. Ondanks deze omvangrijke gesegmenteerde informatieverstrekking blijken er in de toelichting posten te ontbreken die of volgens de Richtlijn of volgens de Amerikaanse richtlijn zouden moeten worden vermeld. In tabel 3 is hiervan een tabellarijke samenvatting gegeven.

Het formele jaarverslag (directieverslag) in het jaarrapport van Shell is uitsluitend gericht op de jaarrekening van de Nederlandse moedermaatschappij, de NV Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij. Hierin worden geen mededelingen gedaan over de verschillende bedrijfs- of geografische segmenten. Het onderdeel van het jaarrapport waarin de bespreking van de bedrijfsresultaten en de financiële positie (pp. 25-32) is opgenomen, hanteert een indeling van bedrijfs- en geografische segmenten die overeenkomt met die in de toelichting.

In deze twee Nederlandse jaarrapporten van ondernemingen met internationale allure blijkt in ieder geval de uitgebreide gesegmenteerde informatieverstrekking. Ook blijkt de invloed van de Amerikaanse regelgeving. Philips verwijst expliciet naar SFAS 131 en Shell stelt dat de jaarrekening voldoet aan de algemeen aanvaarde grondslagen van financiële verslaggeving in Nederland en de Verenigde Staten. Navolging van de Nederlandse Richtlijn 350 wordt pas in 2001 duidelijk.

Tabel 3: Samenvatting van de door Philips en Shell gepresenteerde gesegmenteerde informatie vergeleken met de vereisten van SFAS131 en Richtlijn 350. In de kolommen zijn de termen geplaatst zoals die in het desbetreffende jaarrapport zijn aangetroffen.

<i>Segmentatie-eisen SFAS131</i>	<i>Philips 1999</i>	<i>Shell 1999</i>
netto-omzet van het <i>operating segment</i>	omzet (derden) sector verkopen	verkopen aan derden
netto-omzet uit transacties met andere <i>operating segments</i> van dezelfde onderneming	intersectorverkopen	verkopen tussen segmenten onderling
rentebaten	8	rentebaten en andere opbrengsten
rentelasten		rentelasten
afschrijvingen	afschrijvingen	waardeverminderingen en overige afschrijvingen
buitengewone baten en lasten		
aandeel in het resultaat van deelnemingen die worden gewaardeerd volgens netto-vermogenswaarde		Groepsaandeel in het bedrijfsresultaat van verbonden maatschappijen
belastingen		belastingen
bijzondere baten en lasten		
significante kosten die geen uitgaven zijn, met uitzondering van afschrijvingskosten		
<i>Primaire segmentatiegrondslag (Richtlijn)</i>		
de opbrengsten, met een onderscheiding naar de netto-omzet en de opbrengsten uit transacties met andere segmenten	omzet aan derden sectorverkopen en intersectorverkopen	verkopen aan derden verkopen tussen segmenten onderling
het resultaat	bedrijfsresultaat	bedrijfsresultaat Groepsmaatschappijen
de totale boekwaarde van de activa	totale activa	totaal van de activa per 31 december
het totaal van de verplichtingen		
het totaal van de in de verslagperiode gedane investeringen in immateriële en materiële vaste activa	investeringen in onroerend goed, machines en inventaris	
het totaal van de afschrijvingskosten	afschrijvingen	waardeverminderingen en overige afschrijvingen
het totaal aandeel in de winsten en verliezen van deelnemingen, joint ventures, of andere participaties welke volgens de vermogensmutatiemethode worden gewaardeerd indien de activiteiten van deze vennootschappen nagenoeg volledig aan een segment kunnen worden toegerekend		Groepsaandeel in het bedrijfsresultaat van verbonden maatschappijen

Philips 1999 geeft gesegmenteerde informatie die als zodanig niet is vereist volgens de regelgeving SFAS131 of Richtlijn 350:

- Segmentatie naar productsector en naar geografische gebieden, herkomst;
  - nominale omzetgroei;
  - vergelijkbare omzetgroei;
  - aantal werknemers;
  - nettobedrijfskapitaal;
  - (in)materiële vaste activa.
-
- Segmentatie naar productsector en naar geografische gebieden, bestemming;
  - Ebitda;
  - bedrijfsresultaat in % van sector verkopen;
  - bedrijfsresultaat (exclusief herstructureringen).
-
- Shell 1999 wel gegeven, als zodanig niet vereist volgens de regelgeving SFAS131 of Richtlijn 350;
  - valutakoerswinsten/(-verliezen);
  - aandeel van derden in het resultaat van geconsolideerde maatschappijen;
  - nettoresultaat;

- investeringen in verbonden maatschappijen per 31 december;
  - investeringen en nieuwe investeringen in verbonden maatschappijen per 31 december;
  - de Vaste activa (Geografische segmentatie).
-
- Verspreid door de toelichting bij Shell is nog gesegmenteerde informatie aangetroffen over:
  - het Groepsaandeel in het nettoresultaat van verbonden maatschappijen gesegmenteerd naar bedrijfssector (p. 40);
  - het gemiddeld personeelsaantal en het personeelsaantal per 31 december gesegmenteerd naar bedrijfssector (p. 45);
  - pensioenregelingen en andere tegemoettredingen na uittreding gesegmenteerd naar de V.S. en rest (p. 46-47);
  - geografische segmentatie van gemaakte kosten voor de verwerving van olie- en gasconcessies en voor exploratie- en ontwikkelingsactiviteiten (p. 50);
  - geografische segmentatie van exploitatiere-sultaten van Groepsmaatschappijen behaald met exploratie-en productieactiviteiten (p.50).

Geen van beide ondernemingen verwijst naar toepassing van de IASC-richtlijnen en ook kan uit de gepubliceerde overzichten niet worden afgeleid dat IAS-14 (revised 1997) is toegepast. Primaire en secundaire segmentatie grondslagen zijn als zodanig niet onderscheiden.

5 Samenvatting

In de regelgeving van externe verslaggeving is het onderwerp gesegmenteerde informatieverstrekking fundamenteel herzien. De fundamentele herziening werd noodzakelijk geacht omdat de beperkte gesegmenteerde informatieverstrekking zoals die werd verstrekt in de jaren 1975 tot 1997 nuttig doch onvoldoende werd beoordeeld.

De behoefte aan gesegmenteerde informatie is ontstaan in de jaren dat de ondernemingen zich meer en meer gingen bewegen in verschillende bedrijfstakken en in verschillende landen. Gebruikers van financiële overzichten misten dan het inzicht in de onderliggende rendementen en risico's. Verwacht wordt dat gesegmenteerde informatieverstrekking van belangrijke financiële cijfers gebruikers behulpzaam is bij het vormen van dat inzicht.

Van de regelgevende instellingen voor Nederlandse ondernemingen zijn de Amerikaanse FASB en de internationaal opererende IASC de belangrijkste te achten. De FASB is van direct belang voor Ne-

derlandse ondernemingen met een Amerikaanse beursnotering. Voor ondernemingen die een Amerikaanse beursnotering overwegen respectievelijk wensen te voldoen aan de richtinggevende voorschriften, zijn deze voorschriften van indirect belang te achten. Omdat de IASC-richtlijnen zijn verwerkt in de Nederlandse Richtlijnen zijn deze voorschriften van belang voor de Nederlandse ondernemingen waarvan de effecten op een beurs worden verhandeld. De wettelijke bepalingen in Nederland zijn sinds de invoering van Boek 2 titel 9 ongewijzigd gebleven.

Vastgesteld is dat de FASB de *management approach* volgt bij de segmentenindeling en de Raad voor de Jaarverslaggeving en het IASC uitgaan van de *risks and rewards approach*, ook wel omschreven als de *management approach with safety net*. Principieel is de voorkeur uitgesproken voor de *risks and rewards approach*, omdat algemeen wordt aanvaard dat de beleggingsbeslissing is gebaseerd op de verwachte rendementen en de daaraan verbonden risico's.

Nadat de publicatievereisten van deze regelgevende instellingen zijn besproken, is de gesegmenteerde informatieverstrekking van twee grote, wereldwijd opererende ondernemingen met een Amerikaanse beursnotering geïnventariseerd. Vastgesteld is dat zij in ruime mate aan gesegmenteerde informatieverstrekking doen. Tevens is vastgesteld dat zij de regelgeving grotendeels vol-

gen. De illustraties maken duidelijk dat enerzijds sommige informatie-elementen die de regelgeving vraagt, niet worden verstrekt en dat anderzijds informatie-elementen wel worden verstrekt zonder dat de regelgeving dat vereist. Op hoofdpunten is de informatieverstrekking vergelijkbaar, maar in de details zijn verschillen aangetroffen.

Moderne verslaggevingseisen besteden meer en meer aandacht aan *disclosure*- of toelichtingsvraagstukken. Gesegmenteerde informatieverstrekking is hiervan een belangwekkend voorbeeld.

LITERATUUR

- Bank, J.L., R.R. Happée en C.D. Knoop, (1997), Gesegmenteerde gegevensverstrekking in de jaarrekening (percepties van analisten en het management van ondernemingen), *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, oktober 1997, pp. 517-530.
- Beckman, H. en O.M. Volgenant jr., (red.), *Documentatie rond de jaarrekening*, Deventer, Kluwer Bedrijfswetenschappen (losbladige uitgave).
- Financial Accounting Standards Board, (1976), *Statement of Financial Accounting Standards No. 14: Financial Reporting for Segments of a Business Enterprise*, Stamford, Connecticut.
- Financial Accounting Standards Board, (1997), *Statement of Financial Accounting Standards No. 131: Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information*, Norwalk, Connecticut.
- International Accounting Standards Committee, (1981), *International Accounting Standard No. 14: Reporting Financial Information by Segment*, London.
- International Accounting Standards Committee, (revised 1997), *International Accounting Standard No. 14: Segment Reporting*, London.
- Knoop, C.D. en J. Dijkma, (1996), Gesegmenteerde gegevensverstrekking, in: *Het jaar verslagen (Onderzoek jaarverslaggeving 1995)*, M.N. Hoogendoorn, J.A.G.M. Koevoets en R.G.A. Vergoossen (red.) Kluwer bedrijfswetenschappen/ Koninklijk NIVRA, z.p., pp. 35-65.
- Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij, verslag over 1999.
- Pacter, P., (1993), *Reporting Disaggregated Information*, Financial Accounting Standards Board Research Report, Norwalk.
- Philips jaarverslag 1999 (Bestuursverslag).
- Philips jaarverslag 1999 (Jaarrekening).
- Raad voor de Jaarverslaggeving, (1999), *Richtlijnen voor de jaarverslaggeving*, Kluwer Bedrijfswetenschappen, Deventer, editie 1999 (losbladige uitgave).
- Scott, W.R., (1997), *Financial Accounting Theory (International Edition)*, Prentice-Hall International, Upper Saddle River, New Jersey.

Skousen, K.F., (1970), Chronicle of Events Surrounding the Segment Reporting Issue, *Journal of Accounting Research*, 1970, Autumn, pp. 293-299.

NOTEN

- 1 Waar hier sprake is van 'De Raad voor de Jaarverslaggeving maakt onderscheid...' kan worden gelezen 'De Raad voor de Jaarverslaggeving maakt, in navolging van het IASC, onderscheid...'
- 2 De richtlijn van het IASC eist deze informatieverstrekking.
- 3 Voor verzekeringsmaatschappijen gelden uitgebreidere segmentatievoorschriften, waarop hier verder niet wordt ingegaan. Ook wordt verder niet ingegaan op de segmentatie-eis van artikel BW 2:382 waar de indeling van het personeel wordt voorgeschreven.
- 4 Ontheffing van de segmentatieplicht van de netto-omzet naar geografisch gebied is alleen bij FOKKER aangetroffen.
- 5 Als voorbeeld hiervoor kan dienen de indeling van Vendex KBB die volstaat met Nederland en Buitenland. De Nederlandse omzet is 88% van de totale omzet.
- 6 Dit betreft het aantal werknemers per jaareinde. Het gemiddelde personeelsaantal, in Nederland verplicht volgens artikel BW 2:382, is vermeld in de toelichting op pagina 22. Hier wordt een indeling gemaakt per categorie (Fabricage, Onderzoek en ontwikkeling, Overige en Tijdelijk personeel) die afwijkt van de indeling naar bedrijfssector.
- 7 Mijns inziens biedt de toelichting te weinig grond om te concluderen dat Shell de primaire en secundaire indeling van de richtlijn of de richtlijn van het IASC volgt. De opmerking dat de financiële overzichten op alle wezenlijke punten in overeenstemming zijn met algemeen aanvaarde grondslagen van financiële verslaggeving in Nederland is hiervoor nog een té kleine aanwijzing. De desbetreffende richtlijn is geldig met ingang van het boekjaar 2000 en nergens in de toelichting wordt aangegeven dat IASC-richtlijnen worden toegepast.
- 8 De lege vakjes in deze tabel betreffen de door de regelgevende instellingen gevraagde gesegmenteerde gegevens die evenwel niet in de desbetreffende jaarrekeningen zijn aangetroffen. Voor externe gebruikers is niet vast te stellen of deze gegevens terecht, bijvoorbeeld omdat ze van gering belang zijn, of dat ze ten onrechte ontbreken. De *management approach* houdt in dat informatie die intern wordt gesegmenteerd ook extern dient te worden gesegmenteerd. Externe gebruikers kennen de interne segmentatiestructuur uiteraard niet en kunnen dus niet vaststellen of de extern gesegmenteerde informatieverstrekking voldoet aan de gestelde eisen. Accountantscontrole dient die zekerheid te verschaffen.